

Χριστίνα Μαυροπούλου, Δημοσιογράφος

Η καθαίρεση της προέδρου της Βραζιλίας Ντίλμα Ρουσέφ (Dilma Rousseff), έπειτα από ψηφοφορία στη Γερουσία και με ψήφους 61 υπέρ και 21 κατά, τον περασμένο μήνα (το σχόλιο έχει γραφεί τον Οκτώβριο του 2016), αποτελεί το πλέον ηχηρό δείγμα για το τέλος μιας συγκεκριμένης εποχής στη Λατινική Αμερική, όπου από τη Νικαράγουα έως την Αργεντινή οι αριστερές, κεντροαριστερές και σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις διάφορων εκδοχών βρέθηκαν στην εξουσία την τελευταία 15ετία. Έχουν ήδη χάσει ή είναι στη διαδικασία της απώλειας της εξουσίας. Οι βασικότεροι πυλώνες του «νέου υποδείγματος», η Βραζιλία και η Αργεντινή, ήδη έχουν χτυπήσει στα βράχια, η Βενεζουέλα όπου έγινε λόγος ακόμη και για το «σοσιαλισμό του 21^{ου} αιώνα» τρεκλίζει, ενώ το Εκουαδόρ, η Ουρουγουάη και η Βολιβία, έχοντας κρατήσει εξ αρχής και λόγω μεγέθους, την πλέον μετριοπαθή στάση τηρούν σιγήν ασυρμάτου. Η επονομαζόμενη ροζ πλημμυρίδα δίνει τη θέση της σε μια επώδυνη άμπωτη...

Μεγάλο τμήμα της Αριστεράς παγκοσμίως ονομάζει την καθαίρεση της Ντίλμα Ρουσέφ «συνταγματικό πραξικόπημα», ωστόσο πρόκειται για μία μάλλον λογική, αν και «ανώμαλη», εξέλιξη. Εξάλλου το κεφάλαιο της χρήσης των Συνταγμάτων και των θεσμών, απόρροια κυρίως της μακράς περιόδου της επιβολής της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον¹, ώστε να τερματιστούν με «συνταγματικό τρόπο» οποιεσδήποτε, ακόμη και οι πιο ανεπαίσθητες, φιλολαϊκές πολιτικές, ξεκίνησε το 2009 με το πραγματικό μεταμοντέρνο πραξικόπημα στην Ονδούρα, πραξικόπημα που ανέτρεψε τον πρόεδρο Μανουέλ Σελάγια (Manuel Zelaya). Ανάλογο έλαβε χώρα και στην Παραγουάη το 2012 εναντίον του προέδρου Φερνάντο Λούγκο (Fernando Lugo).

Η περίπτωση της Βραζιλίας έχει το δικό της ειδικό βάρος, εξαιτίας του μεγέθους της οικονομίας και της χώρας και κυρίως εξαιτίας της ανάδυσης και συμμετοχής της ως «μεγάλου παίκτη» στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Για το γίγαντα της Νότιας Αμερικής όλα άρχισαν με την εκλογή του προέδρου Λουίς Ινάσιο Λούλα ντα Σίλβα (Luiz Inácio

Lula da Silva) στα τέλη του 2002. Επρόκειτο για περίοδο πραγματικής έκρηξης της τιμής των εμπορευμάτων, που σε συνδυασμό με τις παραχωρήσεις προς πολυεθνικές, κυρίως εξορυκτικές, διασφάλιζε έσοδα για τη χρηματοδότηση στοιχειωδών κοινωνικών δαπανών, σταθερότητα και μακροημέρευση, σε συνδυασμό και με μια de facto συμμαχία μεταξύ της «κορυφής» και της «βάσης» της ταξικής δομής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της πολιτικής Λούλα αποτέλεσαν, τρόπο τινά, το πρότυπο άσκησης εξουσίας και για τις υπόλοιπες χώρες της περιοχής –και όχι μόνο–, με εξαίρεση τη Βενεζουέλα και διαφοροποιήσεις από τις υπόλοιπες χώρες λόγω πολλών παραγόντων, εσωτερικών και διεθνών. Εντούτοις, καταγράφηκαν κάποιοι κοινοί τόποι: α) Η αριστερή καταγωγή τους και τα αγωνιστικά τους διαπιστευτήρια, αφού προέρχονταν αποκλειστικά από κοινωνικά κινήματα, συνδικάτα ακόμη και αντάρτικες οργανώσεις. β) Η εξωτερική πολιτική τους, που ήταν ανεξάρτητη, αν όχι ρητά αντιιμπεριαλιστική. Εκτός της σφοδρής τους αντίθεσης με τις ΗΠΑ, που τις έφερε πολλές φορές σε ρήξη μαζί τους, δημιούργησαν μια σειρά ανεξάρτητους περιφερειακούς οργανισμούς στη Λατινική Αμερική, όπως τους ALBA, UNASUR, MERCOSUR κ.λπ. γ) Η στρατηγική τους στόχευση, που δεν ήταν άλλη από μακρόχρονη και παρατεταμένη διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού με έμφαση στον εκσυγχρονισμό, στις αναπτυξιακές προτεραιότητες και στα υψηλά επίπεδα επενδύσεων σε άμεση σύνδεση με τις διεθνείς αγορές. δ) Λαϊκιστικά προγράμματα στη βάση της ανακούφισης των φτωχών, της προώθησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της υποτιθέμενης προστασίας του περιβάλλοντος. ε) Το «κορπορατιστικό μοντέλο» διαπραγμάτευσης και επίλυσης των διαφορών με άξονα το τριμερές σχήμα επιχείρηση – κράτος – συνδικάτα και στόχο τον περιορισμό τόσο των lock out και των απεργιών όσο και τη διατήρηση των ρυθμών ανάπτυξης, των εξαγωγών και της ροής των εσόδων. Η εργατική πολιτική τους βασιζόταν στην πολιτική περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και στον καθορισμό των μισθολογικών αυξήσεων βάσει των επιπέδων του πληθωρισμού. στ) Συνταγματικές τροποποιήσεις που επέτρεψαν την επανεκλογή τους με αιτιολογία την ανάγκη ολοκλήρωσης του μεταρρυθμιστικού τους οράματος.

Η αντίστροφη μέτρηση άρχισε με την παγκόσμια καπιταλιστική κρίση – αν και άργησε σχετικά να πλήξει τις χώρες της Λατινικής Αμερικής λόγω των ειδικών σχέσεων, κατά βάση οικονομικών, που είχαν αναπτύξει με την Κίνα, τη Ρωσία και άλλες χώρες της καπιταλιστικής περιφέρειας. Η κρίση είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών των εξαγωγών σε πολύ βασικά είδη, όπως η σόγια, τα τρόφιμα, το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο κ.λπ., και κατά συνέπεια τον τερματισμό της δεκαετούς ανάπτυξης της οικονομίας και της καταναλωτικής δυνατότητας των οικογενειών, καθώς και την εκτόξευση των χρεών τους (48% το 2015 έναντι 22% το 2006).

Η κρίση ωστόσο δεν αναχαίτισε διόλου το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και ένας «κανονικός καπιταλισμός» εγκαθιδρύθηκε επιτέλους με την εισαγωγή κανονισμών και διαδικασιών που ευνοούν τη θεσμική σταθερότητα, τη δημοσιονομική πειθαρχία και την αυξητική, αν και άνιση, κατανομή των κερδών. Με άλλα λόγια, οι «παράμετροι του νεοφιλελευθερισμού» ήταν επιτυχώς διαχειριζόμενοι και νομιμοποιημένοι από έναν ψευδεπίγραφο εθνικισμό, ενώ το κεντριοποιημένο σύστημα λήψης αποφάσεων, το οποίο στηρίζεται σε συμφωνίες που απαιτούν από τις πολυεθνικές εξορυκτικές εταιρείες να επενδύσουν και να αναπτύξουν τις παραγωγικές δυνάμεις, νομιμοποιείται από το εκλογικό πλαίσιο και τη διαταξική πολιτική συμμαχία.

Τα προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας, που παρείχαν μεγάλη ανακούφιση σε εκατομμύρια Βραζιλιάνους και μέσω των οποίων καταγράφηκε σημαντική μείωση της φτώχειας, έγιναν μέσω της μεγέθυνσης της οικονομίας και όχι χάρη σε πραγματικές πολιτικές αναδιανομής του πλούτου. Η συγκέντρωση πλούτου και έγγειας ιδιοκτησίας, καθώς και τα πολύ υψηλά επίπεδα ανισοτήτων παρέμειναν άθικτα. Στην πραγματικότητα η ιεραρχία στην ταξική δομή όχι μόνο δεν άλλαξε αλλά ενισχύθηκε με την ένταξη νέων μελών στις ανώτερες και μεσαίες τάξεις. Πρόκειται κυρίως για ηγετικά στελέχη και ακτιβιστές από τα κατώτερα μεσαία στρώματα και την εργατική τάξη οι οποίοι εντάχθηκαν στην κυβέρνηση, καθώς και για τα νέα καπιταλιστικά τζάκια που αναδύθηκαν επωφελούμενα από κρατικά συμβόλαια που σύναψαν με την κυβέρνηση Λούλα και Ρουσέφ. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα όχι μόνο παρέμεινε άθικτο, αλλά βρήκε νέες πηγές κερδοφορίας, αποκτώντας πρόσβαση σε όλη την κοινωνία. Το χρέος, δημόσιο και ιδιωτικό, αρχικά λειτούργησε θετικά στη βελτίωση της θέσης των λαϊκών στρωμάτων και στην άμεση ανακούφιση των φτωχών και για πρώτη φορά η Βραζιλία βίωσε μια καταναλωτική ευφορία των ευρύτερων μαζών. Μεταξύ του 2001 και του 2015, ο κατώτερος μισθός αυξήθηκε κατά 80%. Ωστόσο η πίστωση, δηλαδή το χρέος, εκτινάχθηκε στο 140%.

Αποτέλεσμα; Η βραζιλιάνικη κοινωνία μετατράπηκε σε μια χώρα όπως δεκάδες άλλες, «χρεωμένη», και ο μέσος Βραζιλιάνος σε αυτό που ο Τομάς Μοουλιάν (Tomás Moulian) ονομάζει «άνθρωπος-πιστωτική κάρτα», ένας υποταγμένος και τιθασευμένος άνθρωπος.

Ο συνδυασμός ήταν μοιραίος. Το οριστικό τέλος του «θαύματος» πλησίαζε. Όταν η μαγεία θρυμματίστηκε οριστικά, έπρεπε άμεσα να βρεθεί ο υπαίτιος, που δεν ήταν άλλος από το «μάγο» Λούλα και τη διάδοχό του Ντίλμα Ρουσέφ, ειδικά υπό το βάρος των αντιδράσεων που δεν άργησαν να φανούν. Χρέος, αύξηση των τιμών των ΔΕΚΟ, των Μέσων Μαζικής Συγκοινωνίας, πάγωμα και μείωση μισθών και συντάξεων κ.λπ. Ένα εκρηκτικό μείγμα. Τον Ιούνιο του 2013 εκατομμύρια άνθρωποι, στη συντριπτική πλειονότητά τους νέοι, βγήκαν στο

δρόμο σε 350 πόλεις της χώρας. Και παραμένουν στους δρόμους μέχρι σήμερα, τολμώντας να απειλήσουν να τινάξουν στον αέρα το Μουντιάλ, ακόμη και τους Ολυμπιακούς. Όλο το φάσμα της βραζιλιάνικης Αριστεράς αποδείχτηκε ανίκανο να αναγνώσει τις δυναμικές και τις μεταβολές που αναπτύσσονταν χρόνια μέσα στη κοινωνία και, το κυριότερο, τις τεράστιες κινητοποιήσεις που ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 2013. Μάλιστα, ουκ ολίγες φορές τις αντιμετώπισε εχθρικά ή προσπάθησε να τις υπονομεύσει μέσω της απαξίωσής τους. Αφήνοντας όλο το χώρο στη Δεξιά, μια νέα Δεξιά που κατόρθωσε να εγκολπωθεί τις αντιδράσεις, επικίνδυνη, δίχως κανένα όριο και με ολοκληρωτικά χαρακτηριστικά, που συμμαχίσει τελικά με τους –πρώην πλέον– συμμάχους της προέδρου Ρουσέφ, κατορθώνοντας να την εκπαρθυρώσει από την εξουσία. Ένα απολύτως διεφθαρμένο Κογκρέσο καθαίρεσε τη Ρουσέφ εγκρίνοντας το πραγματικά γελοίο κατηγορητήριο που βασίστηκε στη δική της θεσμοθέτηση: την παραποίηση του προϋπολογισμού και των δημοσιονομικών κανόνων.

πηγή: **ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ** για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση, Τεύχος 2